

מראי מקומות- בבא בתרא ל"ז

דצריכים להיות מפוזרים, וכ' המגיד משנה דהרמב"ם למד כן ממתני' גופא, מהא דס"ל לר' ישמעאל דכנס את תבואתו, וכו', דשם ודאי מיירי שהיו מפוזרים (וכמש"כ הרשב"ם), וס"ל דהא דבאזי באזוזי לא בא לאשמעינן דין זה, אלא דין אחר [ולכאור' א"ש טפי להרמב"ם הא דהגמ' הביא הא דצריך להיות באזי באזוזי אחר שהביא הא דהני מילי היכא דלא אפיקו, וכו', דלפי הרשב"ם ודעימ' ה"י יכול להביא דין זה מעיקרא].

(ג) זה החזיק באילנות וזה החזיק בקרקע- פי' רשב"ם דהסוגיא לא מיירי בחזקת ג' שנים, אלא בחזקת קנין. והק' תוס', דמה ענין גמ' זו לכאן. ועוד, למה נקט "החזיק" דוקא, יותר מכסף ושטר, הול"ל "מכר" סתם, כדנקט מכר בכולה סוגיא דקנינים. ולכן פי' תוס' דבאמת מיירי בחזקת ג' שנים, ע"ש לביאורו. וע' בקצות (רט"ז, ב'), שהביא מה שק' על פי' רשב"ם בהמשך הסוגיא, דהק' ר' פפא לר' זביד הוא דלפי דברי ר' זביד לימא לי' עקור אילנך, שקול וזיל, ופי' רשב"ם דהיינו לאחר שנתייבש, ובאמת כן ס"ל לר' זביד, אלא דנתקשה ר' פפא בזה, דדוחק לומר כן, ופי' זה בגמ' לכאור' דחוק הוא, וכ' הקצות דתוס' הרגישו בזה, ולכן פי' פירוש אחר. וליישב שי' הרשב"ם, הביא הקצות מש"כ המשנה למלך (מכירה א', ח'), דחכמי הדורות שלפניו נסתפקו במי שהשכיר בית לראובן לזמן מסויים, ורוצה להשכיר הבית לשמעון לאחר גמר הזמן, האם יכול שמעון לעשות חזקה עכשיו, בתוך זמנו של ראובן (וברשותו של ראובן), כדי שיחול הקנין לאחר גמר זמן של ראובן. והביא המל"מ מתשו' מהר"ם מינץ דס"ל דכיון דלית לי' הקרקע עכשיו, אין החזקה מהני. ולכן ביאר הקצות דכך הי' קו' ר' פפא לר' זביד, אם תרצה לומר שיש לו לבעל האילנות הקרקע מחיים, א"כ איך קונה בעל הקרקע הקרקע שיעשה שלו לאחר שהאילנות נתייבשו, אע"כ דגם בחיי האילן אין לבעל האילן הקרקע שהוא תחתיו. ולפ"ז שפיר מיירי סוגיית הגמ' בקנין חזקה דוקא, דהא בכסף ושטר אין שייך שאלה זו, דודאי יכול לעשות הקנין כסף ושטר על זמן שאחר זה.

(א) והוא דבאזי באזוזי- פי' רשב"ם, דהיינו דצריכין להיות האילנות מפוזרין בכל השדות, אבל אם בכל שנה אוכל האילנות משדה אחר, דהיינו י' אילנות בשנה ראשונה משדה זו, ובשנה שני' משדה האחרת, וכו', אי"ז חזקה. וע' בתוס' לעיל (לו: ד"ה היו), דכ' דאם יש ג' אילנות גדולים ממוטע שלש לבית סאה, ואכל א' בשנה זו וא' בשנה זו, לא הוי חזקה, דהא לא אכל אלא אילן א' מכל שדה, וא"כ לא קיים התנאי דבאזי באזוזי, דאינם מפוזרים בכל שדה. וע' בקובץ שעורים (קס"ב) דהעיר דנמצא שיש כאן מח' רשב"ם ותוס', דמבואר מתוס' דס"ל דהדין מפוזרים הוא דצריך להיות מפוזרים בכל שדה ושדה בהשדה גופא, ולכן בכה"ג דאכל רק אילן א' בכל שדה לא מהני. אבל לפי הרשב"ם מבואר דצריך רק שיהי' מפוזרים בכל השדות, ולא שאכל רק משדה א', אבל בתוך כל שדה ושדה לא מצינו דצריך להיות מפוזר, וא"כ לפי הרשב"ם י"ל דשפיר מהני חזקה בציוור של תוס'. וע' בטור (חור"מ קמ"א, י"ז) שהביא מח' בזה, דהר"י (שהוא שי' תוס' הנ"ל) ס"ל דט' אילנות בג' סאה לא מהני, ואכל אילן א' בכל בית סאה בכל שנה, לא מהני, לפי שלא קיים הדין מפוזרין בכל שדה ושדה. אבל הביא מהרמ"ה דט' אילנות זקנים בג' סאין ג"כ מהני (וכדעת הרשב"ם כאן), וכ' שהרא"ש ס"ל כהר"י בזה.

(ב) והוא דבאזי באזוזי- הבאנו דעת הרשב"ם ועוד ראשונים, דביאור הא דבאזי באזוזי היינו דמפוזרים בתוך השדות. אולם ע' ברמב"ם (טוען ונטען, י"ב, כ'), שכ' לגבי דין זה דשלשים אילנות בתוך ג' סאין, דהיכא דלא אכל מכל אשר הוציאו דלא מהני החזקה, "בד"א, בשאוכל הוא מקצת הפירות ובזו העם שאר הפירות, אבל אם הניח פירותיהן עליהן, הואיל ואכל אילן מכאן ואילן מכאן מכל השדה, החזיק בכל השדה אע"פ שלא אסף כל פירותיה". וכ' הראב"ד דהרמב"ם פי' כן בהא דבאזי באזוזי, וכ' דטעה הרמב"ם בזה, דבאמת כוונת הגמ' דצריכים להיות מפוזרים. ובאמת גם הרמב"ם פסק

(ו) **מכר אילנות ושייר קרקע לפניו, פלוגתא דר"ע ורבנן- פי' רשב"ם, דמיירי בב' אילנות, דהא בג' אילנות הכל מודים דקנה קרקע, כדתנן בהמוכר את הספינה. אולם ע' בבצל המאור (יט. בדפיו) שהביא מהר"א שהק' דא"כ נמצא דר"ע ורבנן כאן נח' במח' ר"מ ורבנן דלקמן, וגם קשיא הלכתא אהלכתא. וע' במה שתי' הבעה"מ באריכות, ואכ"מ.**

(ז) **אכלן רצופין אין לו חזקה- פי' הריטב"א, דהיינו דאין לו חזקה בהקרקע, דכמו דהקונה אילנות רצופין אינו קונה הקרקע, כן לענין חזקה, מי שאכלן אילנות רצופין אין לו חזקה בהקרקע (ומשמע דבהאילן גופי' שפיר יש לו חזקה). אולם ע' בברכת שמואל (ל"ט, ב') שהביא דבאמת יש ב' חסרונות בהא דאכלן רצופין, א), דהוי כמו אילן יחידי, ולכן חזקה בהאילן אינו יכול להיות חזקה על הקרקע. ועוד, דגרע אפי' מאילן יחידי, דכיון דעומדים להיות נעקרים, א"כ אינו חזקה אפי' בהאילנות גופייהו, דהא לא אחזקי כמו דאחזקי אינשי. והוא נקט לדבר פשוט דכשנהרדעי אמרי דאין לו חזקה, היינו אפי' לגבי האילן עצמו. וע"ז הק' הגמ' דלא יהא אלא כמשרא דאספסתא, וצ"ל דמיירי לענין הב' דברים, דסברא זו דמשרא דאספסתא עושה דהוי כדאחזקי אינשי, וא"כ ודאי הוי חזקה בהאילן גופי', וגם כיון דסכ"ס יונק מהשדה, אף דהווי רצופין, הא סכ"ס מחזיק שם כדמחזקי אינשי, וא"כ הסברא אומרת שיהי' לו חזקה על כל השדה ג"כ [וצ"ע בדיוק כוונתו בזה].**

(ח) **א"ר זירא כתנאי, כרם שהוא נטוע וכו'- ע' ברא"ש (כ"ז) שכ' דאף דס"ל לר' זירא דמח' רבא ונהרדעי תנאי היא, מ"מ רבא בעצמו יכול לסבור אף כשי' הרבנן, דעד כאן לא אמרי רבנן דהרי זו כרם אלא לענין כלאים, דיאמר הי מינייהו דשפר לי שפר, ודלא שפר ליהוי לציבי, אבל לענין קניית קרקע, כיון דאין עומדים להתקיים, אין לו קרקע. וא"כ, י"ל דלהלכה יכולין לפסוק כרבנן לענין כלאים וכרבא לענין חזקה.**

(ט) **האי מאן דזבין דיקלא לחברי', קני לי משפולי' עד תהומא- פי' רשב"ם, דאע"פ**

(ד) **זה קנה אילנות וחצי קרקע, וכו'- פי' רשב"ם, דחצי לאו דוקא, אלא הכוונה הוא למאי דצריך לאילנות, תחתיהן וביניהן וחוצה להן כמלא אורה וסלו. ועוד הביא פירוש דחצי דוקא, ומיירי כגון שכל הקרקע צריך לאילנות, ומיירי שקונה ב' אילנות, דבדרך כלל אין לו קרקע, אבל הכא, כיון שב' לקוחות הם, א"ל בעל האילנות לבעל הקרקע, כי היכי דמכר לך בעין יפה, גם מכר לי בעין יפה. וע' ברשב"א, דג"כ הביא פירוש דחצי דוקא, אלא דפי' דמיירי שמכר ג' אילנות, והי' הקרקע שיעור בצמצום שהוא צורך לאילנות, ובדרך כלל יהי' קונה כל הקרקע בכה"ג, אלא דכיון דמכר הקרקע לאחר, א"כ ע"כ לא קנה כל הקרקע לבעל האילנות, וא"כ, דאמרי' שיש לזה חצי ולזה חצי, היינו משום דהו"ל ממון המוטל בספק דחולקין (ולכאו' אפשר לפרש דגם הרשב"ם פי' כן משום ממון המוטל בספק). אלא דהק' ע"ז, דא"כ דין זה הוא דוקא בג' אילנות, ודוקא כשאין שם אלא קרקע מצומצם, וכ"כ הו"ל לפרושי. וע"ע בר' יונה, דהק' על מהלך זו שהביא הרשב"א, דאם מיירי בשכל הקרקע נצרך לאותן אילנות, א"כ אם מכר האילנות לא' והקרקע לאחר, הו"ל כאילו פירש בהדיא שאין שום קרקע לבעל האילנות, דכיון דהכל נצרך להאילנות, א"כ אין סברא לעשות שום חילוק בין חלק זה של הקרקע וחלק אחר, וא"כ לכאו' פשוט דכל הקרקע לבעל הקרקע הוא, וצ"ע.**

(ה) **הני מילי גבי בור ודוה- פי' רשב"ם, דלא אסיק מוכר אדעת' לעכב לעצמו כלום מן הקרקע, והלכך צריך ליקח ממנו בדמים, וכו'. והק' האילת השחר, אם המוכר לא אסיק אדעת' בשעת מכירה שיהי' צריך להיות לו איזה דרך ללכת אל בורו, א"כ למה לא הוי מקח טעות. וכ' דלכאו' משמע מזה דכל דבר שהי' לו לאסיק אדעת' ולא אסיק אדעת', אין לו טענת מקח טעות ע"ז. אלא דדחה דאולי כוונת הרשב"ם רק דאם הי' מסיק אדעת', אולי הי' שייר לעצמו, אבל אי"ז בתורת ודאי, ולכן אינו יכול לטעון שהי' מקח טעות.**

שדקל יחידי הוא, ותנן דאפי' ב' אין לו קרקע,
ה"מ סביבות האילן הוא דאין לו כלום, אבל
תחתיו דאילן מיהא אית לי'. וע' בדבר
שמואל דהעיר דמבואר בהרשב"ם דאפי'
רבנן לר"ע ס"ל כן, אע"פ דלעיל אמרי'
דהיכא דשייר לפניו קרקע, אין להם כלום,
אפי' תחת האילן, י"ל דשאני התם שפירש
דמשייר הקרקע לעצמו, ולכן לית לי'
להלוקח אף מקום לזרוע אחר תחתיו, אבל
כאן מיירי דלא פירש, ולכן יש לו עכ"פ מקום
האילן לזרוע אחר תחתיו. והוסיף דלפי"ז,
לפי ר"ע דס"ל דהיכא שלא פירש יש להלוקח
אף כמלא אורה וסלו, לכן י"ל דהיכא דפירש,
נחתין חד דרגא, ויש לו ללוקח רק הזכות
לזרוע אחר תחתיו.